

259

79

259

79

فصل اول

خَلَقْتَ عَالَمَ وَأَنْتَ صَوْرَةَ قِيَامِي

یر کوك و بونلرنڭ ايكيسى آراسندا بولغان بتون موجودات «عالم» دىوب
تسميه ايتوله در. شول عالم اول يوق ايكان صوگره الله تبارك وتعالى نڭ قدرنى
والوغ حكمتى ايله وجوده كلمشدر. الله تبارك وتعالى خالق و صانع در، بوگا دليل
اولان آيات واحاديث شريفه لا يعبد ولا يُحصى در، جمله دن برى سورة ق
۳۸ نچى آيه (وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي

سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسْنَأْمِنَ لُغُوبٍ) معناسى: (تحقيق بز خلق قيلدى كوكلرنى
ويرنى و آنلرنڭ آراسنده بولغان نرسه لرنى آلتى كونده و طوتمادى بزنى بو
ياراتوده هيچ بر مشقت و آريبق) ديمكدر.

بوو عالم فاني يعنى بتەچك اولوب، آنچق الله تبارك وتعالى حضرتلر يگنه
باقى يعنى مگكى در. عالمنڭ فاني بولووى سورة قصص نڭ ۸۸ نچى آيتى:
(كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ) وسورة رحمن نڭ ۲۵ نچى آيتى (كُلُّ مَنْ

عَلَيْهَا فَاَنٍ) نص جليل لر يله بيان و اثبات ايتلمشدر.

فصل ثانى

ابنای ادم ياکه بنده لر

بنى آدمده حواس ظاهره، قوه عقليه، قوه شهويه، قوه غضبيه كى صفتلر
بارخركه. حواس ظاهره بش اولوب سمع، بصر، شم، ذوق، لمس دن عبارتتور. سمع

ایشتمك دركه قولاق واسطه سيله اولور، بصر كورمك دركه كوز واسطه سيله اولور، شم ايسناب سبز ودركه بروننگ ايچننگى عصبلى ياردميله اولور، ذوق طائيفى در تله ده گى عصبلى واسطه سيله اولور، لمس تيمك و بىرلمك ايله سبز ودركه تكميل بدننه بولغان تيرى واسطه سيله بولور.

قوة عقليه: عقل و فكر قوه سبدركه بوننگه علوم و سعاده ياشوب حقيقت حاله واصل اولنور. ذات باريننگ صفات و قدرتى واحداث عالم كى مسئلهلر بارچه سى شول قوه ايله حل قىلنوب بنده ننگ دنياوى و اخراوى سعادتينه باعث در. قوه شهويه: نفس آرزوسى قوتى دركه بو ايسه آدمنگ يا سعادتين يا شقاوتين موجب در؛ زيرا بوننگ سببلى انسان دائما اوزيننگ راحتنه بولون تليدر، نفسنگ راحتى ايچون گناهغه نوشو و ينى ده كورميدر، بعضا الوغ گناهلرنى ده قىلادر، كىته كىته طريق حقندن ده آيرولادر، بو وقتك الوغ جزا و عقابه مستحق بولادر، بو ايسه مطلقا قوه شهويه سببلى طالبمشدر. اگر نفسنى باصوب آننگ تلادى كىچه يورمايىچه بارى تعالى دن قورقوده و طريق حقنه اولورسه، بو وقت اجر عظيم ايله ماجور اولوب دنيا و آخرت سعادتينه ياشور.

قوة غضبيه: آچو قوتى دركه بو قوت يرنك طوتلماز ايسه بىناك ايچون بتونلاى ضررلى بر قوه در، خصوصا قوه شهويه ايله بىرلكنه سوء استعمال ايتلسه لر، شول وقتنه آدم هيچ بر وقت مسعود اولمايه چقدر. چونكه بو كمسه هيچ بر گناهندن وكشى رنجتونن ظلم و جبردن قورقمايه چقدر، بوننگ ايچوندركه كوب كمسه لرننگ مظلوم و مجبور و بختسز اولمتى لازم كيلور. ايشته بتون ير يوزندن راحت و سعادت كوتارلوب انسانلرننگ هيچ مسعود اولماولرى لازم كيلور ايدى.

لكن اش آلاى توگلدنر جناب حقننگ رحمت و حكمتى الوغ در بنى آدمنى ير يوزينه خليفه ايتدكدن صوگره آنلرنى بويله طمچسزاق و بختسزلىكنه قالدنرمايه چغى بيلگوليدنر؛ شولوق بىناكلر آراسندن خلقتى و طبيعتى ايركن عقللى

وتقوی بولغانلرینی پیغمبر قیلوب جبرائیل فرشته آرقلی وحی ایله آنلرغه طریق حقنی اوگراتدی وشول طریقنی باشقه آدملرگه اوگرانو ایله آنلرغه امر قیلدی، اول پیغمبرلرنک اوگراندیکی و اوگراندیکی طریق حق (دین و شریعت) دیوب آنالور، دین و شریعتنی قبول ایتو (ایمان و اسلام) دیوب ایتلور، ایمان و اسلام ایله مشرف بولغان کشیلرنی (مؤمن و مسلمان) دیوب ایتلور. عموماً انبیاء و رسولنک تعلیم ایتدیکی طریق حق دن بر قدرسی: عالم حادث و فانی در، عالم نك خالق آخچق بر و بار الله تعالی در، الله تعالی قدیم و باقی اولوب بر و باردر، بر یوزنده اولان جمیع انسانلر عبادت ایله مأمور اولوب معصیت و گناهدن طیولمشدرلر. عابدلر ایچون جنت، عاصیلر ایچون جهنم حاضردر، هر کمنک قیلدیغی عملندن حساب آلوناچق و قیامت کونی بولاچقدر. شمدیکی شریعت محمدیه ده ظلم دن صانالغان اشلر اول وقت دخی حرام و ظلم اولمشدر.

فصل ثالث

دین اسلام و آنک صورت قیامی

یوقاریده بیان ایتلدیکی وجهله بنده لرنک آراسندن الله تعالی برینی پیغمبر ایتوب طریق حق دن آیرلغان بنده لرگه احکام شرعیه نی یتشدردیکی کبی ایلك سوکره عرب طاؤفه سندن محمد صلی الله علیه وسلم نی پیغمبر و رسول ایتوب کئندوسینه قرآن الکریم اسملی کتابنی ارسال ایتدی و اوشبو دین اسلام و شریعت محمدیه ایله دنیانی تزیین و تنویر قیلدی.

عیسی علیه السلام دن سوکره آلتی یوز سنه قدر اونکان ایدی، آدملر طریق حق دن آیرلوب آرزغلق و بوزقلق هم پتئرغه طابنو کبی فنا عادت لرگه باش بیرگانلر ایدی. ایشته بو وقت بر پیغمبرنک کلمسی بیک لازم ایدی،

خصوصاً بىزنىڭ پېغمبىرىمىز مۇھىمى سالى اللە ئاليە وسلمنىڭ كېلەچىكى اۆلدنوك تورات دە وانجىلا يازىلغان بولدىغىدىن مذكور كىتابلىرىنى مطالعه ايتوچىلر طرفىدىن شول وقتدە مۇھىمى سالى اللە ئاليە وسلم كوتولە در ايدى. عربستان دە طائفة عربنىڭ ھېچ بىر كىتابىدىن خبردار اولمايىنچە مۇسۇلمانلارنىڭ ھالىدە باشامقلىرىدە بىنا مذكور پېغمبىرنىڭ آنلر آراسىدىن كېلىمكى مۇقتىزى ھكىمت وعقل ايدى.

فى الحقيقة: مەكە عربلىرى آراسىدىن قارىش قىبلىسى ھاشىم اوروشىدىن سېدىنا مۇھىمى سالى اللە ئاليە وسلم وجودگە كېلۇب سىن شريفلىرى قرق غە يىتدىكە كىندوسىنە جىبراىل عليە السلام واسطەسىلە قرآن الكرىم ارسال ايتىلۇب دىن اسلام تعليم اولىمىشدر. ايشتە دىنيانىڭ نورى مەكەدىن بالقاشلامىشدر.

مۇھىمى سالى اللە ئاليە وسلم كىندوسى امى يعنى اوقو ويازو بىلمىدىكى ھالىدە تعليم ايتىدىكى دىن اسلام وشرىعت شول قدر طوغرى ھكىمىتكە موافق دركە بونىڭ سايەسىدە دىنيانىڭ ھەر كوشەسىدە مېدان آلمىشدر، بوندىن اون اوچ عصر الكىدە تعليم ايتىلگان بىر دىن بو كوندە دخى ھېچ بىر آغزلىق بېرىلمىدىكى جىگىل و آچقىدر. بونىڭلە مشرف اولان انسان آغزلىق كوراچىك دىگىل بلكە بوندىن باشقە وجودى غېر مەكە بىر سعادىتكە يىتساچكىدر. بىنا ئاليە بو دىن انسان طرفىدىن ايجاد ايتىلگان بىر نرسە بولمايىنچە آخىق جىباب ھىقدىن مرسول بىر طريق مستقىم ايدىكى شمس كېى آشكارەدر.

دىن اسلامنىڭ بناسى: ايمان، بېش وقت نماز، روزە، زكات، ھېچدركە؛ بونلارنى بلو وقىلو مطلق علمگە موقوف در، علمسىز بونلر اجرا ايتىلمىزلىرى، دىمىككە دىن اسلامنىڭ بىر نىچى نىگىزى علمدر، علم ايله مېنى اسلام وجودە كېلور. بىر اش اولسونىكە آندىن بىر فاوا ھاصل اولدىسە دىن اسلام دە آنى قىلورغە ماساعە اولماسون؛ ياكە بىر اش بولسونىكە آندىن بىر ضرر ھاصل بولورداى ايسە دىن

اسلامده آندن طبولغان بولماسون؛ بو جهتلہ دین مبین اسلامنک طبعان اشلرینک حقیقتینه توشنولسه البته آنده بر ضرر باردر، مثلا اکل لحم خنزیر و شرب خمر و غسل قبلمازسزلق شریعه مطهره اسلامیهده حرام و ممنوع اشلدندر و حالاکه بونلرنک ضرری طب ایلهده مثبت در.

طهارت و نماز دین اسلامنک ارکانندن در، اما فی الحقیقه بونلرنک فائدهسینه صعه و سلامتک ایچون اولدیغی یاردمینه توشنگان بر آدم اولورسه و او مسلمانده اولماسون هر کونفی بیش طهارت آلوب بیش نماز ادا ایتهچکدر.

ایشته دین اسلام شونک کبی الوغ حکمتلر اوزرینه قورواهددر. روزه بعثینه کیلورسهک بنده نفسینی باصوب فرشتهلر طبیعتی ایله طبیعتلاروب طاکدن آخشامغه قدر آچ طوروی ایله فقیر و محتاجلق و آچلقنک حالینی هر سنه بالتجربه کوروب سوکوره خدانک بیردیکینه تشکر ایتوب محتاجلرغه یاردملی بولوینه سبب بولغان الوغ حکمتلی بر عملدر.

زکات یعنی هر سنه مالنک قرقدن برسینی چقارو و فقیرلرگه طاراتو چن انسانلق دورک بونی آکلاغان اقوام خصوصی جمعیتلر قوروب فقیر و محتاجلرغه ایدانهده بولمقده درلر. اما دین اسلامده بو جمعیه زکات واسطهسيله بوندن اون اوچ عصر الک قورلمشدر.

حج ایسه دخی روزه کبی تجربهدر یعنی بنده اسسی بر مملکتکه باروب قوتلی قویاش آستنده، یالان باش، یالان آبیاق اوستینه دخی کفن کبی بر بوز اورادیغی حالده طاش قم آراسنده یوروب حج عمللرین قیلوب قیامت کونینک بر نمونهسین اوز کوزی ایله کورویدر.

بو دین مبین اسلامنک قانون و احکامی بندهلر ایچون اصلا آخر توکل مطلق اوزلرینک فائدهلری ایچونددر، حقیقتینه توشنوب شول طریق

مستقیم ده بولغان آدملر سعادتنڭ ایلڭ یوقاری درجه سینه نائل بولمشرلدر
 جمله دن بری: اوز بالالرینی قتل اینکان وحشی و تمام بدویتنده یاشاغان
 مجوسی عربلرنی نادانلق قارانغولقندن مدنیت نورینه چقارغان آز بر زمان
 ایچنده بتون دنیاغه مشهور و بتون اقوامه اوستون قیلغان شول دین اسلام در
 اگر بو دینده مدنیتکه فارشولق بولسه ایدی آنلر شوندای آز زمانده بو
 قدر مدنیت که یتوشه آلماسلر ایدی.

یاکه بتون دنیاغه عربلر درجه سنده بولغان وحشتدن عربلر کبی
 مدنیتکه انتقال قیلغان بتونلای باشقه بر هیئت که آلماشغان، مسلمانلردن باشقه
 بر قوم و امت اولورمی؟

شریعة مطهره اسلامیه که کرو ایچون کوچلاو یوقلغینه ادله نقلیه نڭ بر
 نیچه سی سورة بقره ۲۵۶ نجی آیه: (لَا اِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرِّشْدُ

مِنَ الْغَيِّ) معناسی: (دین اسلام ده که چلامک یوقدر، تحقیق ظاهر بولدی
 طوغری یول و آیرلدی حقلقنی یوغالتمقلقندن).

سورة بقره ۲۸۶ نجی آیه: (لَا يَكْفِيُ اللَّهُ نَفْسًا اِلَّا وَسِعَهَا لَهَا مَا

كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ) معناسی: (الله تعالی هیچ کمنی کوچلاماس،
 مگر طاقتنی قدر ایله بیورور، بنده نڭ اوزی ایچوندر قیلغان یاخشیلقلری
 و اوزی ایچوندر قیلغان یاوز عمللری).

سورة بقره ۱۸۵ نجی آیه ده: (يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ

بِكُمُ الْعُسْرَ) معناسی: (الله تعالی اهرنده ونهیینده بنده لرگه چیکل لکنی نلار،
 آغرلق و چیتنلکنی نلامز) دیمکدر.

سورة نساء ۲۷ نجی آیه: (يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّقَ عَنْكُمْ وَخَلَقَ

الْإِنْسَانَ ضَعِيفًا) یعنی (الله تعالی لطف و مرحمتی سببلی سرگه احکام شرعیہنی آسان ایلامکنی استایدر، آنک ایچون انسان ضعیف یاراتلدیغندن طبیعتینہ آغر کیلکان اشلرگه چدامیه چقدر).

فصل رابع

حقیقۃ ایمان و اسلام پیداننده

ایمان لغتده تصدیق، اسلام لغتده انقیاد و اطاعت معناسنده اولمقله بونلرنک آراسنده لغت جهتله فرق بار ایسهده لسان شرعده هر ایکیسی بر معناده یعنی ظاهرا و باطنا جمیع احکام دینیہنی تصدیق و قبول ایتمکدن عبارت اولدیغی کتاب و سنتله ثابت در. بو جهتله هر مؤمن مسلم و هر مسلم مؤمن اولادر جناب حقنک: (فَأَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ) دیمه سیله مؤمن ایله مسلمنک اتحادی لازم اولادر، معناسی: (حضرت لوطنک قریه سندن اهل ایمانندن اولغانلرنی چقاردق، آنده یعنی لوطنک قریه سنده اهل اسلام دن بر خانهدن باشقهنی طایمادق) دیمکدر.

ایمان ایله اسلامنک لسان شرعده اتحادلرینی افاده ایتمکان حدیثلر:

امام مسلمیننک ابو هریره رضی الله عنه دن روایت ایتمدیکی: (الْإِيمَانُ

يُضَعُّ وَسَبْعُونَ شَعْبَةً أَعْلَاهَا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) حدیث شریفنده (لَا

إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) کلمه منجیبه سی شعب ایمانک اعلاسی عد ایدلدیکسی، (بنی شیلیری

الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) حدیث شریفند

ارکان اسلامدن عد قینلنمسی ایمان ایله اسلامک اتحادلرینی هستلزمدر.

اما بو طوغری ده سوره حجراتنک ۱۴ نجی آیه کریمه سی بولغان

(قَالَتِ الْأَعْرَابُ أَمَّا قُلٌّ لِمَ تَدْعُنَا إِلَى تَدْيُنَا وَمَا نَدْعُنَا إِلَّا لِنُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا نَدْعُنَا إِلَّا لِنُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا نَدْعُنَا إِلَّا لِنُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ)

شریفیله ایمان ایله اسلامنک متحد اولماوچیلغی دعوا ایدلماز، زیرا بوند

اولان اسلام لفظی نك معنای لغویه سی مراد اولوب اعرابیلرنک مجرد انقیاد

ظاهری اوزره اولدقلرینی بیان در. آیه کریمه نك معناسی: (اعرابی ایندی

ایمان کیلتوردک دیوپ، حبیبم سین آنلرغه اینکل سز ایمان کیلتورمادیگز بلکه اسلامغه

کیلدیگز یعنی قورقو وگزدن ظاهرا اواسه ده بزگه اطاعت اینته سز) دیمکدر.

حقیقت ایماننک تحقیقنده اقوال علماء اوچدرکه:

قول اول: (الْإِيمَانُ التَّصَدِيقُ بِمَا عَلَّمَ مُحَمَّدٌ النَّبِيُّ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهِ مِنَ الدِّينِ ضَرُورَةً) معناسی: ایمان شولدرکه

پیغمبر صلی الله علیه وسلم نك کیتوردیکی وامور دینییه دن اولدیغی معلوم اولان

نرسه لری تکذیبدن بری اولغان حالده تصدیق یعنی حقاو در.

بو قوله بناءً حقیقت ایمان تصدیق قلبیدن عبارت اولوب اقرار وعمل

ایماندن جزء نوکلدر.

قول ثانی: (تَصَدِيقُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا

جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَالْإِقْرَارُ بِهِ) معناسی: (ایمان شولدرکه رسول

یا کرم صلی الله علیه وسلم ننگ الله تعالی جانبندن کیتوردیکی و خبر بیردیکی
بیلری قلیله تصدیق ایدوب ولسانیله اقراردن عبارت در).

بو تعریفه بناء حقیقت ایمان تصدیق قلبیدن و اقرارننگ دخی حقیقت
ایماندن جزء ایدوسی آکلاشلادر. اما عمل بو تعریفه قاراغاننده حقیقت
ایماندن توکلدر.

قول ثالث: (الْإِيمَانُ مَعْرِفَةٌ بِالْقَلْبِ وَقَوْلٌ بِاللِّسَانِ وَعَمَلٌ

بِالْأَرْكَانِ) یعنی (ایمان قلب برله تصدیق، تیل ایله اقرار، ارکان ایله عملدر).

بو تعریفه بناء اقرار و عمل دخی حقیقه ایمانندن جزء اولمغندن ایمان تزايد
و تناقضی قابل اولمقی لازم در. اما ایماننگ تزايد و تناقضی قابل اولمادیقی

عقلاً و نقلاً مثبت اولدقندن بو اوچنجی تعریفده ذکر اینلگان ایمانندن مقصود
حقیقه ایمان اولمبوب، بلکه ایماننگ اعمال صالحه یه مقارن اولوب دخول ناردن

بجی اولمقی در، نناک سوره مؤمنون برنجی آیهده (قَدْ أَفَاحَ الْمُؤْمِنُونَ

لَذَيْنَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ) دیه ایماننگ اعمال صالحه یه مقارن

لدیفی بیان بیورلمشدر.

ایمندی شول اوچ قولنی یئنده حل ایتوب قایسی صحیح اولدیغینه توشونالم:
ل اولگه بناء اقرار و عمل ایمانندن خارجدر، بناء علی هذا تصدیقی لازم

لان امور دینیهنی قلیله تصدیق ایدن کسمه مع القدرة اقرارنی ترک قیلسمده
د الله مؤمن در، لکن عند الناس مؤمن توکلدر وهمان اهل جنتدر. ایمدی

نگ عند الناس ده مؤمن اولمقی ایچون همان اقرار شرطدر؛ دیمک اقرار
کلام شرعیهنک اجراسی ایچون لازمدر. اقرار ایله ایمانی بلونماگان ذات

د الناس مؤمن اولمدیغندن بر مسلمانله ازدواج و وفاتی حالنده آننگ اوزرینه
بازه نمازی قیلنمق کبی معامله اسلامیهنن محروم در.

قول ثانیه بناً حقیقه ایمان (قلب برله تصدیق و لسان ایله اقرار) ایتدی
 عبارت اولدیغندن بر کومه اقرارغه قادر ایکن اختیار ایله اقرار ایمان
 ایلاسه بو کومه عند الله و عند الناس مؤمن اولماوی لازم کیله در ولو
 مصدق ایسه ده، چونکه جزء اولغان اقرارنک انتقاسی، کل اولغان حقیقه ایمان
 انتقاسینی مستلزمبر.

اما قلبیله تصدیقنی ترک ایتوب لسانیه اقرار ایلاسه بو وقت عند الناس
 مؤمن اولوب کورلسه ده عند الله مؤمن توکلدر، منافق اولدیغی ایچون
 النادر (إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ) نظم جلیلینک مضمون
 اوزره اشد عذابله معذب اولاقدر.

امام اعظم ابوحنیفه حضرتلری ایماننی (اقرار باللسان و تصدیق

بالجنان) دیه تعریف ایتوب عملنک حقیقه ایمانن جزء اولما دیغینی
 سویلامشدر. بونک تعریفینه بناً اقرارنک ایمانن جزء اولمتی لازم کلسه ده
 شمس الاثمه حضرتلری دیمشدر که ایماننک رکنی ایکی (اقرار باللسان و تصدیق
 بالجنان) یعنی تل برله اقرار و قلب برله تصدیق در، لکن قلب برله تصدیق
 رکن اصلی اولوب هیچ بر وجهله ترک ایتلمز و بوقک خلافتینه آلماشنو کفرلک در
 نیندای وجه ایله بولسه ده.

اما لسان ایله اقرار آنچق حال اختیارده رکن در، حال اضطرارده ایسه
 یعنی عند حقیقی و شرعی وقوعنده ترک ایتلووی جائزدر بناً علی هذا کراه
 و اجبار سببیه اقراری خلافتینه آلماشنسه قلبی مطمئن بالایمان اولورسه
 کفرلکن صانالمیدر.

اصولده امام ثانی اولغان شیخ ابو منصور ماتریدی حضرتلرینک اختیار

ایندیکی ونصوص قرآنیہ ننگ مفادی دخی شولدر یعنی عمل و اقرار ننگ حقیقہ ایمان دن جزء اصلی اولمایدنر.

جناب رب العالمین ننگ (وَقَلْبِهِ مَطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ) دیوب ایمان

واطمینان قلبک اسناد بیورمقی، وافندیمز حضرتلرینک (اللَّهُمَّ ثَبِّتْ قَلْبِي

عَلَى دِينِكَ) دیوب قلب شریفلرینک امر دین و احکام مبین اوزره ثابت اولمقنی استرحام ایتووی حقیقہ ایمان ننگ تصدیق قلبیدن عبارت بولوون افاده ایتندر.

دخی اصحاب کرام خضراتینی تعلیم و جهسیله جبرائیل علیه السلام رسول

اکرم حضرتلردن حقیقہ ایمان نی دیوب سؤال ایلادیکنده (أَنْ تَوْمِنَ

بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ

بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى) دیوب جواب بیروب عمل و اقرار دن سکوت ایلادکنده

جبرائیل علیه السلام شول دیدکلرکنی اشلاسم بن حق مؤمن اولورمنی؟
یه ینه بر سؤال قیلغاچ رسول اکرم نهم دیه جواب بیرمشدر.

وبوندن دخی رسول اکرم عمل و اقرار دن سکوت ایله تصدیق قلب
هناسنده بولغان ایمان لفظی اوزره حصر قیلمقی حقیقہ ایمان ننگ آنجق تصدیق
لبیدن عبارت اولمسینه برهان قاطعدنر.

ایمدی حقیقہ ایمان تصدیق بالقلب دن عبارت اولوب اقرار باللسان
ایسه حال اختیارده رکن و حال اضطرارده امر تبعی دنر. اما عمل ایسه اصلا
ایماندن جزء توکل و ایمان دخی تزايد و تناقضنی قابل توکلدر.

عمل ننگ ایمان دن جزء اولووی فرض ایتلگانده ابنای آدم ایسه مجسب

البشرية عملده قصور ایتماوی غیر ممکن اولدیغندن بالعموم اهل ایله
دايره ایمانندن خروجی لازم کیلهدر، بو وقت حقیقت ایمان کمده قالان
بناء علی هذا بو اش عقلاده باطلدر.

فصل خامس

شروط صحة ایمان

ایمان اوزره دوام و ثبات برنجی شرطلردندر، بر انسان ایماننده جا
اولمیوبده بر زمان صوکره کفره نیت قبلسه فی الحال مؤمن توکلدر، زیرا سر
ماده ۶ نجی آیهده (وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ) کلمشد
معناسی: (ایمانندن طانغان کمسهنک قیلغان عمللری تحقیق یوقغه چقدی)
دیملدر.

دخی مسلمان کمده ایمان مسئله لرنده جزم ایله حکم ایتمکدر، بر مسئلهده
شک وشبهه ایدرسه ایمانی صحیح توکلدر فی الحال ازالسه لازمدر. دین اسلام
حق ایسه ایمان ایتدم والا ایتنادم دیمک ایمانی مانعدر.

دخی بنده اللهدن قورقو ایله رجا آراسنده بولمق ایماننک صحتینک
شرطلرندر، زیرا اللهنک رحمتندن امید کیسمک یا که عذابندن امین اولوب
گناه وعصیانه مداومت قیلمق ایمانی مانعدر، نناکه قرآن الکریمده
(لَا يُبَاسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ) یعنی اللهنک رحمتندن

امید کیسمز مگر کافر قومی، دخی (فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ

الْخَاسِرُونَ) یعنی اللهنک مکر وعذابندن امین اولماس، مگر خاسرین

قویبگنه معنالرنده نص جلیل لر کیلمشدر، ایمان ایله متصف اولان کسه بن
منا مؤمن من دیمک تیوشلیدر. انشاء الله بن مؤمن من دیمک درست توگلدر.
دین مبین اسلام ده دخی مؤمن به یعنی آنک اوزرینه ایمان ایدلمسی
وایماننک شرطلری وذاتلری اولان شیلر آلتی درکه آنلر:

(أَنْ تُوْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْقَدَرِ

خیره وشره من الله تعالی) در معناسی: (ایمان کینورمکلیکک الله
تعالی گه وآنک فرشته لرینه هم کتابلرینه وآنک رسوللرینه وآخرت کونینه هم
تقدیرنک ایزگوسی ویمانی الله تعالی دن بولوچیلقینه) دیمکدر.

بس بو آلتی نورلی شیگه ایمان واعتقاد وآنلرنی تصدیق طریق آلتی
مقامگه بولنوب بیان ایتوله چکدر.

﴿ مقام اوّل ﴾

أَمِنْتُ بِاللَّهِ

معناسی: (الله تعالی گه ایمان کینوردم) دیمکدر.

فصل اوّل

معرفت باری پیاژنده

هر مکلف که لازم اولان اشلرنک ایگ برنجی سی بقدر الطاقه البشریه
بناب رب العالمین نک صفات کمالیه ایله متصف ونواقصدن منزله واجب الوجود
رذات اولدغینه توشنو و تصدیق قیلودر، زیرا جمیع اوامرنک وجوبی ونواهبینک
رمتی آنچق معرفت مذکورهنک فرعیسیدر.

ایمدی معلوم اولسونکه الله تعالی باردر وبرددر نظیری وشریکی یوقدر.

الله تعالیٰ ننگ و جودینه دلیل قاطع و برهان ساطع عالمدر، چونکه عالم
ممکنات دن در، بس هر ممکنات ننگ و جودی آنچق بر خالق و مؤثرگه موقوفلر
ایشته عالم ننگ مؤثر و خالق الله تعالیٰ در بوگا داور ادله نقلیه:

سورة ابراهیم ۱۰ نجی آیه (اِنِّی اللّٰهُ شَکِّ فَاطِرِ السَّمٰوٰتِ

وَالْاَرْضِ) معنای شریفی: (الله تعالیٰ ننگ بارلقینه می شک ایته سز؟ کوکلرنی

یرلرنی یاراتقوچی اول الله تعالیٰ) در. سورة لقمان ۲۵ نجی آیه (وَلَیْسَ

سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ لَیْقُوْلَنَّ اللّٰهُ) معنای:

(اگر سین صوراسهنگ یر و کوکنی یاراتقوچی کمدر دیوب آنلر البته ایتورلر
الله) دیمکدر.

بس یر کوکننگ و ما فیهاننگ و جودی، هر قایوسیننگ طرز عجیب و اسلوب
غریب اوزره ایجاد و اختراع ایتلوی، فصول اربعه ننگ، کچه و کوندز ننگ حصولی
جمله سی ارباب عقول و اصحاب ادراک ایچون جناب حق ننگ و جودینه و جمیع
صفات کمالیه ایله متصف اولوب هر تورلی نقایصدن منزله اولووینه دلیل
و برهاندر و شونلرنی افاده اینکان (اِنَّ فِیْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

وَ اِخْتِلَافِ اللَّیْلِ وَالنَّهَارِ لَاٰیٰتٍ لِّاُولِی الْاَلْبَابِ) ال عمران ۱۹۰ نجی

آیه ننگ معنای بو طریقه در:

(در سنلکده بو یر و کوکننگ یاراتلشنده کچه و کوندزلرننگ مختلف اولرقلری
حاله کیلوب کینمکلرنده عقل اییه لری ایچون الوغ علامت و دلائل باردر) دیمکدر.
بس عقول اربابینه بوندن ده الوغ بر دلیل یوقدر آگلاغان کمسه یه یونلر
یتارلک علامتلردن در، بناءً علی هذا شول آیه شریفه نزول ایلادکده فخر

موجودات علیہ افضل الصلوات واکمل التحیات افسندیمز حضرت نری (وویل
لَسْنَا لَآكِهَآ بَيْنَ لِحِيْدِهِ وَاَلَمْ يَتَفَكَّرْ فِيهَا) بیوروب نظر صحیح فی ترک

ایتوی کہ سہلر حقندہ انداز و اخافہ بیورمشدر. معنای حدیث شریف بویله در:
عذاب البیم و هلاک دائم شول کہ سہ گہ کہ شول آیہ جلیله فی ایکی چینگہ سی
آراسندہ چاینار یعنی تلاوت ایتہر، لکن برهان قاطع و دلیل ساطع اولد بیغینی
تفکر (ایلامس) دیمکدر.

ایمدی بو دید کلر مزدن آگلاشلدی بیکہ اللہ تعالی باردر، بارلقندہ شک و شبہہ
یوقدر. کلہلم برلکینہ: اوج توحید ایله اللہ تعالی توحید ایتولہ در: بری و جوب
الوجوددہ، بری معبودیہ دہ و بری خالقیتہ دہ در.

وجوب الوجوددہ: یعنی بارلقی ذاتندن اولودہ اللہ تعالی بردر شریکی
یوقدر دلیل قل هو اللہ احد سورہ سی.

معبودیہ دہ: یعنی قلقل قیلنمش بولودہ دخی بردر دلیل: (وَالِهٰكُمُ الْاَلٰه

وَاحِدٌ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ) آیہ کریمہ سی.

خالقیتہ دہ یعنی موجوداتنی باراتمقدہ شریکی یوقدر. دلیل: سورہ صفات

۹۶ نچی آیہ (وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ) ، (هَلْ مِنْ خَالِقٍ

غَيْرُ اللّٰهِ) و سورہ نحل ۱۷ نچی آیہ (اَمِنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ)

دخی (لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ) آیتلری آچق دلیلدر.

دخی انبیاء سورہ سنندہ ۲۲ نچی آیہ (لَوْ كَانَ فِيهِمَا اِلٰهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ

لغسدًا) معناسی: (اگرده بو کوک ایله یرده الله تعالی دن باشقه اله بولور اییدی آنلر، دیمک کوک ایله یر، قائم بولمسلر یعنی بوزلورلر اییدی) دیمک بو آیه جلیله نك مدلولی دلیل عقلی غهده اشاره ایته در. شول وجهله در بوردن زیاده الله نك امکانی فرض اولنسه بری استدیکی شینك آخری خلافتی استه مکه بینلرنده تمنع ممکن اولور، شول صورته که: هر ایکاوینك مراد حاصل بولور، یا یوق؟ مرادلری حاصل بولسه اجتماع ضدین لازم بولا، ایسه محال در، مرادلری حاصل بولماسه عاجز بولولری لازم، بو وقت تأثیر تا ایله مؤثر اولمقلری دعوی الوهیتی دخی مانع در.

اگر بریسینك گنه مرادی حاصل بولسه آخرینك عجزی لازم، الله عجز دخی محال، بس بو محاللرنی مستلزم بولغان تعدد اله ده محال بولوب جناب حق دن باشقه هیچ بر خالق و مؤثر یوقدر، جمیع کائنات خلق وایجاد جهنندن آتقی جناب حقه مستند درلر.

فصل ثانی

اثبات اسماء الواجب تعالی

الله تعالی که کورکام اسملر بولوغه دلیل سوره اعراف ۱۸۵ نجی آیه (وَلِلّٰهِ الْاَسْمَاءُ الْحُسْنٰی فَادْعُوْهُ بِهَا) معناسی: (الله تعالی ایچون بولغوچیدر کورکام بولغان اسملر، بس الله تعالی ن شونلر ایله آناکُن) دیمک در. الله تعالی نك اسملری دخی یا واجب الوجود اولور، یا متمنع الوجود اولور، یا که ممکن الوجود اولور.

واجب الوجود اسملرنك الله تعالی ده بولمقی، متمنع الوجود اسملرنك الله تعالی ده بولماوی واجب در، ممکن الوجود اولغان اسملرنك بولوی ده بولماویده جافدر. ایمدی شول اوچ مجثنی بیان وایضاح قیللم:

فصل ثالث

واجب الوجود اولان اسماء باری بیائنده

یاکه بحت اول

جناب رب العالمینک و واجب الوجود اولان اسملری ایکی قسمدرکه:
بری مفهومده سلب معتبر اولدیغندن (اسماء سلبيه) دیورلر، آنلر: قدم،
بقاء، وحدانیت، مخالفة للحوادث، قیام بنفسه در.

ایکچی سی: مفهومده جناب حقه ثبوت لری معتبر اولدیغندن (اسماء
ثبوتیه) دیولورکه آنلر: حیات، علم، قدرت، اراده، سمع، بصر، کلام، تکوین در،
ایمدی شول ایکی نورلی اسماء ایکی قسمگه آیرلوب بیان قیلونهدر.

﴿ قسم اول ﴾

اسماء سلبيه بیائنده

(قدم) یعنی بارلقینک اولی یوق بولمق دیمکدر، بونک ایله الله
تعالی (قدم) دیوب تسمیه قیلنهدر، بارلقینک اولی یوق ایبوکینه دلیل حدید
سوره سی ۳ نجی آیه (هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ) درکه معناسی: (اول و آخر
شول الله تعالی) در دیمک اولور.

(بقاء) بارلقینک آخری یوق بولمق دیمکدر، بونک سببلی الله تعالی ن

(باقی) دیوب تسمیه قیلهلر، باقی بولووینه دلیل سوره قصص (كُلُّ شَيْءٍ

هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ) ۸۸ نجی آیه کریمه درکه: (هر شی بتهچک آنچق الله

تعالی گنه قالاچق) معناسنده در.

(وحدانیت) الله تعالی ذاتنده وجه مع افعالنده برگنه بولمق درکه

بونڭ سببلى الله تعالىنى (واحد) ديوب ايتەرلر، دليل لرى يوقاروده كې
(مخالفت للحوادث) الله تعالى نڭ كافئاتدن هيچ بر شيگه

اولماويدر كه بونڭ سببلى الله تعالىنى (مخالفي للحوادث) ديوب ايتەرلر. دليل (كې)
كَمَثَلِهِ شَيْءٌ) آية جليله سيدر.

(قيام بنفسه) يعنى الله تعالى ذاتنده و افعالنده كمشه گه و محل گه
محتاج بولماق در، بناءً على هذا الله تعالى زماندن و آلتى جهتدن منزله
جناب حقنڭ بو صفتله اتصافى ايچون (قائم بنفسه) ديوب تسميه ايتهرمز.

❖ قسم ثانى ❖

اسماء ثبوتيه بيانده در

(حيات) يعنى الله تعالى نڭ ترك بولوويدر كه بونڭ ايچون الله تعالى
(حى) ديوب تسميه قيلوندر، حيات ذات بارى ايله قائمه بر صفت در كه جناب
حقنڭ علم، قدرت، اراده، سمع، بصر، كلام، و تكوين صفتلر يله اتصافنى تصحيح
ايتهر؛ چونكه بو صفتلر ايله اتصافنڭ صحتى، جناب حقنڭ حيات صفتيله اتصافينه
متوقفدر. ايمدى صفات مذكوره ايله اتصافى نڭ وجوبى صفت حيات ايله
منصف اولونى مستلزمدر (هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ) آية جليله سى دليل نقليدر.
(علم) يعنى الله تعالى نڭ بلمكى در، بونڭ ايچون در كه جناب حقنى
(عالم) ديوب تسميه ايتهرمز. علم ذات باريله قائمه بر صفة قديمه در كه،
كبراك كلى، كبراكسه جزئى، واجب، ممتنع نرسه اولسون جمله سى انكشافى تامله
منكشى اولوب جناب حقنڭ علمندن هيچ بر وجهله خارج اولمازلر. دليل نقلى
(وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) آية كريمه سيدر.

(قدرت) یعنی الله تعالى نڭ کوچی یتمك در بو سبيله (قادر) دیوب

تسمیه قبلونه در بو دخی بر صفات قدیمه درکه، بو صفتله الله تعالى جمیع

ممكناتنی ایجاد واعدامغه قادر در دلیل نقلی (وهو علی کل شیء) ۵-۳

قدیر) آیه کریمه سیدر. ایشته بو جهتن معلومات الله مقدرات الله دن

آز دیور لر.

(ارادة) یعنی الله تعالى نڭ تلامکی در، بو جهته الله تعالى (مرید) یعنی

تلاگوچیدر، بو دخی ذات باريله قائمه بر صفت قدیمه درکه، دلیل نقلی

(فعال لما یرید) آیه کریمه سیدر، معناسی: (الله تعالى هر تلاگان

نرسه سیننی قیلغوچی) دیملکر.

(سمع) یعنی الله تعالى نڭ ایشتمکی درکه، بو دخی بر صفة قدیمه درکه

بو جهته جناب حقنی (سمیع) یعنی ایشتمکوچی دیوب تسمیه ایتهمز (انه هو

السمیع العظیم) نص جلیلی ایله بو صفت بیان واثبات ایتلمشدر.

(بصر) دخی ذات باريله قائمه اولان بر صفة قدیمه درکه، بو وجهه

الله عظیم الشأن (بصیر) یعنی کورگوچی دیوب تعبیر ایتوله در؛ کوروی

کوز یاردمی، یاقتیلق شرطی کبی بنده کورویینه مشابه توکلدر، بلکه هر موجود

کندیسيله منکشف اولور، بو صفتی دخی قرآن الکریم ده کوب اورنده بیان

ایتلمشدر، جمله دن بری (انه بکل شیء بصیر) آیه کریمه سیدر. ۵-۳

(کلام) یعنی الله تعالى نڭ سوزلامک صفتی حقدر، سویلاوی ایسه

الفاظ و حروف و اصوات جنسنن اولمبوب بر معنای نفسی قدیم درکه قرآن

الكريم الله نك سوزى اولوب كلام قديم در. حروف والفاظن مركب وند
 وعبارہ اوزرنده اولمقى ايسه كلام نفسى قديمگه دال بولغان الفاظ حادثه دند
 معناسى ايسه كلام الله وواجب الوجود وقديم در. وشول معنایه دلالت ایلر
 الفاظنك دخى بويله نظم جليل ومعجز صورته تركىباتى دخى جناب حقنك
 ايجاديله اولوب مخلوقنك نظم وتالیفى ايله توگلدرد. بو صفتله الله تعالى (منكم
 ديوب تسمیه قیلونه در.

(تكوين) يعنى الله تعالى نك هر نرسهنى بولدروى وخلق قیلويدرد
 بو دخى صفة قديمه دندر، الله تعالى ده بو صفت اولديغندن الله تعالى هر
 نرسهنى بولدورغه بتررگه، ترگزرگه واولتررگه، آلورغه وبيررگه قادردر،
 بو جهته الله تعالى نك كوب تورلى اسملى باردركه آنلردن بر نيچهسى:
 مَكُونٌ، خَالِقٌ، رَازِقٌ، مَحْيٍ، مَمِيتٌ، مَعْنِيٌّ، مَخْتَارٌ، رَحْمَنٌ،
 رَحِيمٌ، قَهَّارٌ، غَفُورٌ، مُجِيبٌ، تَوَّابٌ، هَادِيٌّ اسملريدرد.

فصل رابع

جناب الله حقنده ممتنع الوجود اولان اسملر بياننده

ياکه بحث ثانى

عقلا اجتماع ضدین محال اولديغندن عموما صفات واجبه نك ضدلری
 جناب الله ده بولو محال وممتنع ايدوکینه اجتماع ضدین نك امتناعى دليل
 وبرهان قاطع در.

بس قدم، بقاء وحدانیت، قیام بنفسه، مخالفت للحوادث نك ضدلری
 اولغان حدوث، فنا، تعد، محلگه وغير نك یاردیمینه احتیاج، وحوادث که مماثلته
 جناب الله حقنده ممتنع ومحال اشلردن وصفلردندر.

اوشنداق حیات، علم، قدرت، اراده، سمع، بصر، کلام، تکوین
صفتلرینک ضدلری بولغان: موت، جهل، عجز، کره، صاغرلق، صوقرلق،
سوزسزلك، قدرتسزلك صفتلری الله تعالی حقنده محال و غیر ممکن اشلردندر،
بناء علی هذا بو صفتلر جناب الله حقنده ممتنع الوجود دیوبوب تعبیر ایتوله در.

فصل خامس

جناب الله حقنده ممکن الوجود و جائز اولان اسملر بیاننده

یا که بحث ثالث

وجود و عدمی مقتضای ذاتی اولماینچه هر ایکسی مساری بولغان هر
مکنشی اشلیمک یا که ترک ایتیمک جناب الله حقنده جائزدر، مثلا (اعطا) بیرمک
(احیا) ترک قیلیمق (اماته) اولترمک کبی اشلرنک ضدلری بولغان بیرمک،
ترک قیلماق و اولترمک کبی صفتلر ایله ده الله تعالی ننگ اتصافی جائزدر و بو
کبی اشلرنی (صفات فعلیه) دیوبوبده ایتله ره.

﴿ مقام ثانی ﴾

أَمِنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ

معناسی: (الله تعالی که و آنک فرشته لرینه ایمان کیتوردم) دیمکدر.
هر مکلفکه ملائکه کرام حقنده اعتقادی لازم بولغان امور دینیه دورت تورلیدر که:
برنجی سی: ملکر باردر، نوردن خلق قیلنغان جسم لطیف درلر، الله
تعالی ننگ اذنی ایله هر تورلی صورت که آلماشنورلر، جناب حق اذن ایدر سه
غایت الوغ و قوت ایله قیلونه چق اشلرنی قیلورغه قادرلدر؛ مثلا جبرائیل فرشته
بر قنادیله شهرلرنی آستون اوستکه کیتورور که، طاغلرنی قوپناروب آتارغه،

وطاوشيله بر شهرنك اھاليسىنى بر آنك مو ايتەرگه قادردر، مطلق الله نك
وامر ينه موقوفدر.

ايكنچى سى: (بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِ

يَعْمَلُونَ) مقتضاسى اوزره ملائكة كرام الله تعالى نك حرمتلو قللريد

آنلرنك سوزلرى الله تعالى نك سوزىنى سبقت ايتمز، الله تعالى نرسه قوشل

وقتندن كىچرميوب شونى قىلورلر، هر قىلدقلى الله نك رخصتى وامر

ايله در. دى (لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

معناى شريفى: (آنلر الله تعالى گه گناھلى اولمازلر وقوشلغان اشلرىنى قىلورلر

قوشلغان اشلرنده قارشىلق قىلمازلر، دافما الله تعالى گه اطاعت وانقياد اوزره

بولورلر) ايسته آنلر شونك كىبى آيقار وقول شريفلر ايله تصديق وتزك

اولنشلردر.

اوچنچى سى: آنلرده انسان كىبى آشاو، ايجو، ايرلك وخاتونلق وقوة

شويه بوقدر. (وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ) مضمونى اوزره آنلرنك

حسابين بارى الله تعالى اوزيگنه بلور، جبرائيل، ميكائيل، اسرافيل، عزرائيل

عليهم السلام حضراتى كىبى عند الله مقربلرى وپيغمبرلرى باردركه بونلردن

هر بريسى انزال وحى، رزق ويغمور طاراتو، نفع صور، وقبض روح كىبى

برر وظيفه ايله موظف درلر. بعضيلرى دى (يَسْبَحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ

لَا يَفْتُرُونَ) فحواى جليلى اوزره كيچه وكوندز جناب حقنى تسبيح وتزويه

ايله مشغول اولوب اصلا آرمازلر. وبر قدرى دى برده وكوكك جنت وجهنمك

كنديلرينه مخصوص وظيفه لر ايله مشغول لردر. (كِرَامًا كَاتِبِينَ يَعْلَمُونَ

مَا تَقْعَلُونَ (مفهومی اوزره بر قدرسی بنک لرنک عملرینی یازو کبی وظیفه لر ایله مکفلر در.

دورتچی: رسل بشر رسل ملائکه دن افضل اولمقینه، رسل ملائکه ایسه عامه بشر دن افضل اولمقینه و عامه بشر عامه ملائکه دن افضل اولمقینه ایمان و اعتقاد در.

رسل بشرنک رسل ملائکه دن افضل بولووینه دلیل: ملائکه کرام غه الله تعالی حضرت آدمگه سجده ایله امر بیورمقیدر. مقتضای حکمت ادنی غه امر اعلی غه سجود ایله در. دخی آل عمران سوره سینک ۳۲ نجی آینی: (ان

اللَّهُ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى

الْعَالَمِينَ) مفهومی اوزره عالم دن عد اولونغان ملائکه گه و عالم گه آدم و نوح علیهما السلام نك و هم ال ابراهیم و ال عمران نك صابلانماسی و اوستون قیلنماسی دلیل قاطع در.

رسل ملائکه نك عامه بشر دن افضل بولووینه دلیل اجماع در. عامه بشرنك عامه ملائکه دن افضل بولووینه دلیل: انسان کمال اتنی، فضاقل علمیه و عملیه نی کوب تورلی مانع و مشقتلر ایله تحصیل ایتهر، فرشته لر ده ایسه اصلا مانعلر یوق، ایمدی شول قدر موانع و شواغل ایله کسب ایتلگان و حاصل اولغان عبادت، عمل خیر البته بلا موانع قیلنغان عبادت دن افضل در و بو سببله عامه بشرنك عامه ملائکه دن آرتق و فاضل اولووی لازم کیلور. نناک رسول الله (افضل الأعمال احمزها) دیوب بیورمشدر.

﴿ مقام ثالث ﴾

أَمِنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ

ایمان کیتوردم الله تعالی گه آنک فرشته لرینه و آنک کتاب لرینه دیمکدر

﴿ فصل اوّل ﴾

(کتاب سماویہ ننگ اذالی بیاننده)

زمان مختلف اولدیغی کبی احوال عالم دخی مختلف اولمقده در. بناء علی هذا زمان و اوقاتینه کوره مقتضای حاله موافق اوامر و نواهی و اخبارات ایله الله تعالی قل لرنی دین حقه ارشاد و شریعت ننگ بیوردیغی احکامنی ضبط و بیان ایچون حضرت آدمدن مقدر موجودات افندیمز حضرت لرینه قدر. شرف رسالت ایله مشرف ایتلگان پیغمبران عظام حضرت لرندن بعضی لرینه جبرائیل علیه السلام واسطه سیله تورلی تله مدون و غیر مدون بر طاقم کتاب لر وحی و انزال ایلامشدر.

آنلردن مدون اولغانلری کتب، غیر مدون اولغانلری صحف دیوب تسمیه ایتوله در.

کتب اولغانلری دورتدرکه آنلر: تورات، زبور، انجیل، قرآن عظیم البرهان در.

تورات عبرانی لغتنده اولمقله حضرت موسی علیه السلامغه، زبور سریانی لغتی اوزره حضرت داود علیه السلامغه، انجیل دخی سریانی لغتی اوزره عیسی علیه السلامغه، قرآن عظیم الشان عرب لغتی اوزره حضرت محمد صلی الله علیه و سلم گه کوندرلمشدر. بونلر جمله سی کلام الله در.

صحف بولغانی دخی دورت پیغمبرگه کوندرلمشدر، آنلردن آدم علیه السلامغه اون صحیفه، شیث علیه السلامغه ایلی صحیفه، ادیس علیه السلامغه

اوپلوز صحيفه، ابراهيم عليه السلام غه اون صحيفه ايندرا مشدر. جمله سى حق
وثابت درلره.

﴿ فصل ثانى ﴾

كتب سماويه نك احكامى بياننده در

هر كتابنك حكى ايكنچى بر رسول كىلوب آنا رغه دى اولگى كتابنك
حكىنى نسخ قىلغان و اول كتابنك مقتضاسيله عملنك زمانى اوندكىنى بيان
اينكان ديگر بر كتابنك كوندرووينا قدر باقىدر.

ايشته قرآن الكريم جمله كتاب دن صوكره خانم الانبياء عليه افضل
الصلوات افندمز حضرتلرينه كوندرولوب كتب سماويه ساقره نك مقتضاسيله
عملنك زمانى اوندكىنى بيان بيوردىغندن هيچ برسيله عمل جاوز توگلدن. قرآن
كريم كبراك اولديغى قدر ايندرله، ايندرله زمان سعادت حضرت پيغمبرى ده
ختم و اكمال بيورلمشدر. حكى قيامه قدر باقى بولوب، نسخ و تغيردن مصون
ومحفوظدر و معجزه رسولنك ايك الوغلرندندر: (وَ اِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا

نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّمَّنْ مِثْلِهٖ) هم سورة اسرى ۸۸ نچى

آيه: (قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى اَنْ يَّاتُوا بِمِثْلِ هٰذَا

الْقُرْآنِ لَا يَّاتُوْنَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ كَانْ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيْرًا) نظم

جليللرى مفادى اوزره قلله فى قدر فصحاء وبلغاء تمام همت لريله طرشوب
قسقه بر سوره نك مثلىنى اتياننن عاجز قالارق قايسى لرى سعادت ازليه لريني
اظهار ايتهرك شرف اسلامه مشرف اولمشلر وقايسىلرى عناد واستكبار

بلیه سیله مبتلا اولار ق سعادت ابدیه دن محروم قالمشادر. اولگی آیتنک معناس قلمزغه (یعنی محمد صلی الله علیه وسلم گه) ایندرلمش نرسه گه یعنی قرآنغه شل طوتسه گز بس شول قرآننک اوخشاشندن بر سورهنی کیتورگز! (البته عاجز سن دیمک اولور. ایکنچی آیتنک معناسی: (ایتکل ای رسول شول قرآننک مثلینر کیتورمک بولوب جنلر وانسانلر جیولشوب، برسی آخرینه یاردچی بولوب طرشه لرده بونک مثلینر کیتوره آلماسلر) دیمکدر.

بو جهته اهل انصاف ایچون قرآن الکریمنک کلام باری ومجزه رسول اولدیغینی انکار غیر ممکن در.

﴿ فصل ثالث ﴾

قرآن کریمنک جهت اعجازی

قرآن کریمنک وجوه اعجازی قابل تعداد نوگل دیه چک قدر کوب در شولایده بولسه بز بونده انواعی اعتباریله دورتکه بولوب بیان ایتهمز:

برسی: قرآن الکریم عرب لغتنده در. عرب لر فصاحت و بلاعت ایله کسب اشتهار ایلدکلری معلوم در، زمانلرنده آنلر بو طوغریده برنجی استاذ اولمشلدر، قایچان قرآن کریم نازل اولدقده عرب فصحاء و بلغاسندن ایلک اولوغلری نلک حیرتده، عجز و هچالتده قالولری و اظهار هجزه مجبور اولولری در.

ایکنچی سی: مطالعه ومعنی و نظم جهتندن بین العرب متعارف اسلوب و نظمه مخالف اولمقی و حقلقنی کورستوروی، منظوم اولدیغی حالده فنون، حکم، مصالح و دقایقنی امور دینییه و دنیاوییه فی جامع، تناقض و اختلاف دن عاری اولمقی در و شول قدر قسقه عباره ایله بو درجهده آچق فصیح و بلیغ صورتده جمیع علومنی و احکام متنوعهنی بیان ایلامکیدر.

اوپنچیسى: تصور و تخطر ایتملگان امور مسقبله دن قبل الوقوع خبر بیروب فی الحقیقه خبر بیردکی کبی وقوعلری در.

دورتجی سی: خلقت عالم دن زمان سعادت رسالتلرینه قدر وقایع سالفه واحوال ماضیهنی بیان ایتوب جمله سینک حق وثابت اولمقی در، دخی بونین اون اوج عصر مقدم شرف نزول ایلاگان اوامر ونواهی نك واحكام سائره سینك بو وقت دخی زمانغه مطابق اولوب، اصلا آغراق کورستما دیکی در وهر قابوسینك حکمت ومدنیت که مطابق اولمقیدر. ایشته قرآن عظیم کلام الله و معجزه رسولدر که حکمی قیامته قدر باقیدر.

﴿ مقام رابع ﴾

أَمِنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ

یعنی (ایمان کیتوردم الله تعالی گه، آنک فرشته لرینه و آنک کتابلرینه و آنک پیغمبرلرینه) دیمکدر.

﴿ وصل اول ﴾

پیغمبرلرنک کلمسی و آنلر حقنده اولان صفتلر بیاننده

مقدمه ده بیان ایتمدیکی صورتله پیغمبران عظام نك کلمسی تبلیغ دین واحکام ایله مأمور اولمقلری محض فضل و کرم الهیدن اولوب ابنای بشرنك سعادتین تأمین ایچون در، آنلر دخی بزنگ کبی جنس بشردن بولوب حقلرنده واجب، ممتنع، ممکن وجائز صفتلرنی بلمک نیوشلیدر.

پیغمبرلرنک ایمانی تحقیقی وتفصیلی در، علوم دینیهلرنی مفصلا بلورلر و بعض احکامده اجتهادلری هم جائز اولوب خطا احتمالی آنلره نقص نوکلدر. زیرا آنلر اجتهادلرنده اصلا خطا اوزره قالمازلر، یا وحی ایله، یا که الهام الهی

ایله علی الفور ارشاد اولنورلر. اما باشقه مجتهدین ایسه الهام الهی و بیل
طریق آخیره ارشاد اولنمد قلرنده خطا اوزره قالولری جافن بولوب خطالر
معفو واجنهاده ثوابیله مأجور اولورلر.

بالعموم پیغمبران عظام حقنده بش صفت واجب درکه آنلر: (صِدْقٌ

أَمَانَةٌ، تَبْلِغٌ، فَطَانَةٌ، عِصْمَةٌ) درکه.

صدق: یعنی طوغری اولمق پیغمبرلر حقنده کذب محالدر، امانه واجبدر
آنلر حقنده خیانت محالدر، تبلیغ یعنی مأمور اولدقلرینی آرتدرمی کیومتی
بندهلرگه یتشدرولری واجبدر، فطانه یعنی عقلی وزیراک اولولری واجبدر
عصمت یعنی گناهین پاکلردر. بس پیغمبرلر شول صفتلر ایله منصف اولوب
ضدلری آنلر حقنده ممتنع اولدیغندن (صفات ممتنعه دیوب) تسمیه قیلونهلر.

﴿ فصل ثانی ﴾

پیغمبرلر حقنده ممتنع صفتلر بیانندهدر

واجب اولغان صفتلرنک ضدلری صفات ممتنعه دندر، اجتماع ضدین
لازم کلاچکندن پیغمبرلرنک آنلر ایله اتصافی محال وممتنعدر.

بس بو وجهله صفات ممتنعه دخی بش بولادر آنلر: (کُذِبُ،

خِيَانَتٌ، كُتْمٌ، بِلَادَتٌ، عِصْيَانٌ) درلر.

کذب: یعنی یالغانچیلیق صدقنک ضدی اولوب پیغمبرلر حقنده محالدر،
آنک ایچون پیغمبرلر معجزه ایله الله تعالی طرفندن تصدیق بیورلمشلردر،
کاذبئی تصدیق دخی کذب اولمقله، پیغمبرلر حقنده تجویز کذب حاشا جناب
الله حقنده کذبئی مستلزم اولادر، بو ایسه قطعاً البطلانددر.

امانەتكڭ ضدى بولغان خيانت: يعنى خائىنلىك دىنى ممتەدەر، زىرا آنلارنىڭ خىساص نېوتلارنىڭ بولماغان طوغرىلارنىڭ دە شىرا ايارو واجب دەر، ايمىدى حرام قىلىنمىسى، واجب قويلمىسى كىبى شىرا ممنوع اولغان بىر امرده خيانتلىرى مفروض اولسه شىرا ممنوع شىلارده مأمور اولوومز لازم كىلور، بو دىنى قىلى بىلاندر.

كتم: يعنى ايرشدرمىسىلە مأمور اولدقلىرى شىلارنى ياشرمكلىرى تىلىغنىڭ ضدىدەر، بو دىنى آنلر حقىندە ممتەع واصلا تىجوزىز اولنماز صىقت دىر، اگر جوازى مفروض اولسه اول وقت اوزمز اىچون دە علم وباشقە حىقونى كتمنىڭ مشروع اولمىقى لازم كىلور، زىرا پىغمبىرلارنىڭ ھەر اشىنە شىرا اتباع واجب دەر، حالاكە بزە كتمنىڭ مشروع بولووى توگل حىتى كاتم علمنىڭ ملعون اولووى سورە

بقرە ۱۶۵ نىچى آيە: (إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ) كرىمەسىلە بىيان واثبات ايتلمىشدر.

بلادت: يعنى اويسز فكىرسز و آكفرا بولوچىلىقى فطانەنىڭ ضدى اولوب بونىڭ ايلە پىغمبىرلارنىڭ متصف اولووى غير مېمكى ايدكى شىمس كىبى آشكارەدر. عصيان: يعنى گناھكار و اطاعتسىزلىك عصمتنىڭ ضدى بولوب، بو دىنى پىغمبىرلر حقىندە ممتەع و غير مېمكى صىقلارنىڭ دىر.

﴿ فصل ثالث ﴾

پىغمبىران عظام حقىندە صىفات مېمكىنە و جىائزەلارنى بىيان پىغمبىرلر جنس بشردن اولدقلىرىدىن آنلارده دە بىك، اىچىك، يانلىق،

يوقلامق، كولمك، ويغلامق كىي حالات بشريه و اعراض انسانيه نىڭ بولمى
 جافىدر، بلكه بونلرنىڭ اكثرىسى احكام دينيه نىڭ بالفعل تعليم و ايضاحينه باغ
 اولدىغىدىن كوپ تورلى فائده و مصلحت لرنى مفيد دىلر. مثلاً حضرت رسول
 ائناى صلوة ده سهونىڭ صدور بىلە سجدە سهونىڭ مشروعىتى و كىفىتى، بىر وىق
 نمازنىڭ فوتبىلە قىزانىڭ مشروعىتى، و حال سفر و مرض و قوعىملە روزە نماز كىي
 امور دينيه ده رخصت شرعيه و معذرت دينيه نىڭ بارلىقى بالفعل كورستىلمىش
 بناء على هذا بو كىي حاللارنىڭ قوعىسى بىندەلر حقتىدە عىن لطف و حكمت
 ربانىه در.

دعواى رسالت و نبوتلرنى ائبات ايچون بىد سعادتلرنىدە ظهور اينىكان
 معجزات باهرەلرې محض اللەنىڭ ايجاد بىلە اولوب كىندىلرنىڭ قىدرتلىرىلە
 اولمىغى ظاهردى، زىرا بو قىدرلى خوارق عاده اولان امور معظمە بىد سعادتلرنىدە
 ظهور اينىكىدە ايكان خستە اولمىق، آچىقىق و صوصامق كىي اوزلرنىدە آغرىق
 بىرگان اعراض بشرىدەن قوتولورغە قادر اولمادىلرنى ملاحظە ايلادىكە
 كىندىلرنىڭ بشرىتلرنىدە بىد سعادتلرنىدە شرف ظهور اينىكان خوارق عاده نىڭ
 آچىق جناب حقتىڭ اثر قىدرە الهمسى اولدىغىنە اوشانامق غىر ممكىن در.
 و بوند اين خوارق عادتلىرىن كوروب دە جنس بشردىن اولدىلر بىن خاطر دىن
 چقاروب الوهيتلرنىدە قائل اولارق بىندەلر (نتاك يهودلر عزىر عليه السلام
 حقتىدە سويلادىلر) دارىن دە مظهر خسران اولماسونلر ايچون سورة توبە
 ۳۱ نچى آية و ۳۲ نچى آيتلر و سورة مائده ۷۷ نچى آيتلر شرف نزول
 بىورلەمىشلردىر.

سورة نساء ۱۵۹ نچى آية: (ورسلاً قد قصصناهم عليك ورسلاً
 لم نقصصهم عليك) مضمونى اوزرە بىغىمىرلرنىڭ عددى آچىق الله تعالى

حضرت زینب کبریٰ علیها السلام در بناء علیه آن لرزه ایمان آیتوده عدد معینکه قصر اینمایچه حضرت آدمین محمد علیه السلام که قدر آرزونک فی قدر پیغمبر مبعوث ایسه جمله سینه ایمان ایتدم دیمه لیدر (لَا تُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رَسُولِهِ) آیه جلیله سینک مقتضاسی اوزره شرف نبوتله اتصافلری جهندن جمله سی بر اولوب ایمان واعتقادده دخی هیچ بر سینی دیگرندن تفریق جائز توگلددر.

(إِنِّي خَالِقُ بَشَرًا مِنْ طِينٍ) نظم جلیلی اوزره خلقت وکذا بعثت

جهندن ایک اولگیلری آدم علیه السلام اولوب (وَلَكِنَّ رَسُولَ اللَّهِ

وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ) نظم جلیلی اوشنداق (لَا نَبِيَّ بَعْدِي) حدیث شریفی

اقتضاسی اوزره منتهالری وایک صوغیلری محمد صلی الله علیه وسلم در دخی (كُنْتُ نَبِيًّا وَادَمُ بَيْنَ الرَّوْحِ وَالْجَسَدِ) حدیث شریفی مفادی اوزره

شرف نبوتله اتصافی جهندن جمله سندن اقدمی دخی محمد صلی الله علیه وسلم در.

(تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ) نص جلیلی مفادی اوزره

فضائل ودرجات جهندن عندالله بعضیلری بعضیلرندن افضل در.

اما (وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ) آیه کریمه سی مفهوم

منیفی اوزره اشرف مخلوقات آفندیمز حضرتلری جمله سندن افضل در.

قرآن الکریم ده مفصلا اسم شریفلری ذکر اولنگان انبیای عظام ورسول

فخام حضراتینی مفصلا بلمک لازم درکه آنلر: آدم، ادریس، نوح، هود، صالح،

ابراهیم، لوط، اسماعیل، اسحاق، یعقوب، یوسف، ایوب، شعیب، موسی، هارون

ذوالکفل، داود، سلیمان، الیاس، الیسع، یونس، زکریا، یحیی، عیسی، محمد

صلی الله علیهم اجمعین حضراتیدر. بالاتفاق شرف رسالتله مشرف لردر، اما

(ذوالقرنین و عزیر هم لقمان) حضرتلرینڭ ولی یا که نبی اولمقلرنده اختلاز
واقع اولمشدر.

❖ مقام خامس ❖

أَمِنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

یعنی: (ایمان کیتوردم و ایناندم الله تعالی گه، آنڭ فرشته لرینه و آنڭ
کتابلرینه و آنڭ رسول لرینه و آخرت کونینه) دیمکدر. هر موجودات بر
بته چکدر (كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ) نظم جلیلی ایله بیان ایتلمشدر

دخی (كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ) نظم جلیلی ایله تأکید ایتلمشدر.

(كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ) مقتضاسی اوزره هر جان ایاسی اولمینی

طانو چاقدر. آدم بالاسی ایسه اولدکندن سوگره کئندسینڭ حالندن امتحان
ایتوله چکدر یعنی قبرده یا که بولندیغی محکمیت نڭ یانینه ایکی فرشته کیلوب
ربڭ کم؟ دینڭ نه؟ بیغبرڭ کم؟ کبی سؤاللری کیچروب بنده کورکام جواب
بیررسه تنعم ایتلور، جواب دن عاجز قالسه تعذیب ایتلور، جمله سی حق
وادله شرعیه ایله ثابت لردر. بو اشلر قبرگه مخصوص توگل بلکه بعد الوفات
استر قبرده بولسون استرسه دیکر زده ویا سافر حیوانات قرننده بولسون اهل
معصیت ایسه مظهر عفو باری اولمازسه معصیتی نسبتنده تعذیب و اهل طاعت

ایسه تنعم ایتلمکی آیه ایله منبندر سورة مؤمن ۴۶ نچی آیه: (النَّارُ
يَعْرُضُونَ عَلَيْهَا غَدَرًا وَعَشِيًّا) بیورلمشدر دخی حدیث رسول (القبر

رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ أَوْ حُفْرَةٌ مِنْ حُفْرِ النَّيِّرَانِ) یعنی قبر

جنت باقچہ لرندن بر باقچہ در یا که او ط بازلرنندن بر بازر دیه بیورلمشدر.
 عذاب ایله رنجونی نعمت ایله لذتلنونی سبزو و آگلاوهر نه قدر حیاتکه
 یعنی نرلوگه متوقف ایسه ده، اما حیاتنک تحققی مزاج و بنیه گه متوقف توکلدر،
 زیرا روحنک بدنن خروجه یله بنونلایوک علاقہ سی کیسلمز، بلکه اجزای اصلیه
 بدنه نوعا تعلق باقی قالمقله سؤال وجوابنی لذت نعمت و الم عذابنی سبزار
 و آگلار.

و حال حیاتده بولغانلرنک اثرینه واقف اولمقلری لازم توکلدر. زیرا
 عدم وقوف عدم وقوعنی ایجاب ایتمز، مثلا بر کمسه یوقلار ایکان کوزلری
 یوملغان حالده اولور و هیچ بر اعضاسندن شادلانو یا که حسرتلانو کبی علامتدر
 سیزلماس حالده شول یوقلاوچی کمسه نیچه مطلوبه موافق رؤیالر کوروب
 جنت ذوقلری کبی ذوقلر ایله لذتلانوب یا که فلاه نیندای قورقچلی ویمان
 رؤیالر کوروب الوغ عذابلرغه فریب عذابلر ایله مشقتلانور؛ حالبوکه بو
 یوقلاوچینک یاننده اولوب جمیع اعضاسینی رأی العین مشاهده اینکان کمسهر
 یوقلاوچینک بو حاللرینه واقف اولمازلر.

﴿ مقام سادس ﴾

أَمِنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْقَدَرِ

خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى

معناسی: (ایمان کیتوردم الله تعالی گه، آنک فرشته لرینه، آنک کتابلرینه،
 و آنک پیغمبرلرینه و آخرت کونینه تقدیرنک ایزگوسی ویمانی الله تعالی دن
 اولمقینه) دیمکدر.

خیر، شر، وهر نه اولورسه جمله سی (وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ

اللَّهُ) و (قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ) نص جلیل لری مفادی اوزره بر
 الله تعالى نك اراده سی خلق و ایجاد یله در، خلق و ایجاد خصوصنده بنده نك
 مدخلی یوقدر دخی (وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ) نص جلیل
 ثابت اولمشدر.

اما عبادنك ده افعال اختیاریه سی باردر شول وجهله كه: جناب حقنك اراده
 ومشیتى آنچق عبادنك اراده و اختیار جزیسی اوزره مترتبه اولوب عبد خیر
 اراده هم اختیار ایلاسه یعنی قدرتینى شول یاقعه صرف قیلسه باشقهچه
 مانع اولمازسه جناب الله شول خیرنی، اگر شرفی اختیار ایدرسه اوشاندان
 شرفی یاراتور، بناءً علیه عبادنك اختیار قیلدیغی اشى خیر اولدقه تفضلاً
 مثاب اولور، شر اولدقه متتضای عدلی اولارق معاقب اولور.

ایمدی عبادنك بویله اختیارینه یعنی قدرتینى فعل یاكه ترك طرفینه
 صرف ایلامکینه (كسب و اختیار، اراده جزیه) دیوب ایتولدی کبی بر مانع
 اولماقده شونی ایجاد قیلتمکینه (خلق) دیوب ایتولور. ایمدی فعل مذکور
 خلق و ایجاد جهتندن مقدور باری، کسب جهتندن مقدور عبادر (جزأً
 بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) نص جلیل مقتضاسی اوزره هر کشی اوزینك استاب
 آلوی ایله مؤاخذه اولنهچی جهته جناب الله حقنده هیچ بر وجهله جبر و ظلم
 تصور اولنماز.

اما الله تعالى اوزی اراده و ایجاد قیلماز ایسه بنده نی قدر کسب و اختیار
 قیلسه ده استه دیکی وجوده کلمز (مَا شَاءَ اللَّهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ)
 مفادی اوزره جناب حقنك اراده سی تعلق ایدن هیچ بر شی دخی وجوده کیلمی
 قالمیه چقدر.

بس هر بر اش جناب حقنك تقدیری ولوح المحفوظده قدرت قلبیه

باز ماسله در. (وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌّ) نظم جلیلی دخی (وَلَا رَطْبٌ
وَلَا يَابِسُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ) نظم جلیل لری لوح المحفوظ بارلقینه
(إِنَّا كُلُّ شَيْءٍ عِندَهُ بِقَدَرٍ) آیه کریمه سی تقدیر بارلقینه ظاهر دلیل لردر.
وہو تقدیر مسئله سنده آرتق بحث و تعمق جافز توکلدر و ممنوعدر.

تتمه

ہو تتمه ایکی قسمده درکہ قسم اول احوال آخرت بیاننده قسم ثانی ده
بر قدر فوائددر.

* قسم اول *

أَمِنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْقَدْرِ
خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ
عبارہ جلیلہ سنده (والبعث بعد الموت) نك معناسی: (اولگانندن صوگره
قوبارلوغه دخی ایمان کیتوردم) دیمکدر، بس شونی بیان و ایضاح ایتہلم:

(احوال آخرت)

(كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ) نص جلیلی مضمونی اوزره هر جان
ایاسی اولمنی طائیمقله یعنی جاننك بدنندن خروجیله جان ایاسینك حیاتی
یوغالوب وجودینی ترکیب ایدن اجزای اصلیه سی چروب بتدکدن صوگره
(ثُمَّ إِنَّكُمْ تَبْعَثُونَ) مضمونی اوزره جمع ایدله رك (قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي

اَنْشَاهَا اَوَّلَ مَرَّةٍ) نص قاطعی مفادی اوزره تکرار انشا اولنگان جسد

(وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَاِذَا هُمْ مِنَ الْاَجْدَاثِ اِلَى رَبِّهِمْ يَنْسِلُوْنَ

نظم کریمی مفهومی اوزره روحنک نفخ و اعاده سبیلہ تعلق تام پیدا ایلاب جهل احیا و میدان حشرده حشر و جمع اولاچقری حقدر.

(كِرَامًا كَاتِبِينَ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ) منطوق منیفی اوزره

کمهسه گه مؤکل اولغان ملکر طرفندن ضبط و تحریر اولنگان اعمال عبادت دفتری (وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنْشُورًا) آیه جلیله

مفهومی اوزره حساب یرینه قویلوب (فَاَمَّا مَنْ اُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينٍ

فَسَوْفَ يَحْسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا) نظم جلیلی مقتضاسی اوزره ایزگولرنک

عمل دفتری اوک طرفندن عنایت و احسان ایتلوب مبشر بالجنة اولورلر. (وَاَمَّا مَنْ اُوْتِيَ كِتَابَهُ وَّرَاءَ ظَهْرِهِ) مفهوم جلیلی ایجابنچه اشقیبا

یعنی یاوز کمسهلرنک سیمتات دفتری آرقه طرفندن بیرلوب علی رؤس الاشهاد محاسبه و مؤاخذه اولنوب بوندن صوکره (وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ) مضمون

جلیلی اوزره هر کمنک صحایف اعمالی موازنه ایتلوب و عالم حیاتده طوتدیغی اموال و مملوکاتینک و قیلدیغی اعمال و افعال اختیاریه سینک کیفیتنی طرف الهمیدن برر برر سؤال و محاسبه اولنوب (فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ

فِي السَّعِيرِ) موجبنچه اهل جنت حوض کوثرده قویندرلوب سعاده ابدیه گه و اصل اولاچقی و اهل نارنک جهنم گه نوشاچکاری نصوص قاطعه ایله ثابت اولدیغندن اعتقادی فرائض دینیه دندر.

(أَعَدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ) و (أَعَدَّتْ لِلْكَافِرِينَ) مثللو آیه جلیله لر

وامادیت نبویه ایله دار نعیم بولغان جنتنک و دار عذاب بولغان جهنمنک الان موجود بولمقلری بیان و اثبات ایتمیشدر. و بونلر باقی بولوب اوزلری و اهل لری هیچ فانی اولمازلر؛ زیرا جناب الله کبراک اهل جنت و کبراک اهل نار حقنده (خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا) کبی نصوص ایله مکسگی قالولرینه حکم بیوره مشدر، جمله سی نصوص قاطعه ایله ثابت بولمقلری ایچون اعتقادی فرائض دینییه دندر.

تتمه دن قسم ثانی فواید بیاننده

(فائده * اولی)

هیچ بر مکلف دن صاغ حالنده آندن تکلیف ساقط اولماز، یعنی بر کسه عاقل بالغ اولدیسه اوامری قیلمی نواهدین صاقلانمی ایله مکلف اولور. شرع جهتندن بویله تکلیف دن مقصود بندهنک الله تعالی گه یاقلنق کسب قیلمی، کندوسی و غیرلر ایچون فائده لی اشلرنی وجودکه کیتوروب ضررلی اشلرنی اعدامغه چالشمقی در. بناءً علیه (أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ) کبی

اوامر الهیه (وَلَا تَقْرُبُوا الزِّنَا) (وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ) (وَلَا تَأْكُلُوا

الرِّبَا) کبی نواهی الهیه بیان ایتملوب، بونلر ایسه عام اولمقله قابل خطاب اولان هر کمنک بونلر ایله مکلف اولدیقی قطعاً ثابت در.

(فائده * ثانیه)

کبائر و صغائر ایچون جناب حقنک حکمی:

الله تعالی کفر و شرکنی عفو ایتمز، بونلردن باشقه سیننی یعنی صغائر

و کبائر فی استاسه عفو و مغفرت ایتهر، بو ایسه عقلا و نقلا ثابت در. عقلا
کفر و شرک مگگی اعتقاد ایدلمسی لازم بولغان شیلر فی انکار و آنلر فی
قصدیله اولنغان بر اش اولدیغندن بونلرنک جزاسی ده مگگی اولمق
کیلور بو ایسه مقتضای حکمتدر.

نقلا ثبوتی (ان الله لا یغفر ان یشرک به و یغفر ما دور

ذَلِکَ لِمَنْ یَشَاءُ) بیورلمشدرکه کبرک ذاتنده و کبرک صفاتنده و کبرکسه فعلنده

کندسینه شرکت طلب ایدنلری (لا ذنب بعد الکفر) حدیث شریفی
مفهومی اوزره منتهای معاصی اولان شرک و کفری مطلقا عفو و مغفرت ایلامز.
اما کفردن غیری صفائر و کبائر فی و جمیع معاصینی تفضلا استارسه بلا توبه
عفو و مغفرت بیورور. اما توبه ایله کفرنی ده عفو ایلامکی درکاردر، زیرا توبه
لغته مطلقا گناهدن رجوع معناسنده اولوب شرع شریف ده ایسه گناهغه گناه
اولدیغی ایچون ندامت ایتمک و معاصی گه اقتداری بار ایکان ده قیلماوینی
قصد ایله فی الحال هر تورلی گناهدن قاچمق معناسنده در. بو وجهله کفر
و شرکدن توبه ایسه دین حقنی قبول ایلامک اولمقله جناب حقنک فضل و کرمینک
الوغلقی سایه سنده مظهر عفو اولدیسه اولور.

(یا ایها الذین امنوا اتوبوا الی الله توبه نصوصًا) امر جلیلی

مقتضاسی اوزره هر بر مؤمنگه هر زمان توبه و استغفار لازمدر، زیرا (لا صغیره

بالأصرار ولا کبیره بالاستغفار) حدیث شریفی نک مفادی اوزره

صفائر نک ارتکابینه مداومت صفائر نک کبائرگه ایرشوینی موجب اولدیغی
کبی توبه و استغفار ایسه هر تورلی معاصینک عفوینی اقتضا ایدر دخی (وهو

الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ مَغَادَى اوزره الله تعالى لطفا وكرما بىناڭلارنىڭ توبەسىنى قبول ايتهپكىنى خىر بىرمىشدر، الله تعالى بىر شىنىڭ وقوعىدىن خىر بىرىدى ايەسە اول شىنىڭ وقوعىدە شىك وشبەه يوقدۇر.

اما الله تعالىنىڭ صغیره اوزرىندە عقاب ايلامكى جافىزدر، عقلا ونقلا ثابتدر؛ عقلا جوازى جناب حق **(لَا يُسَالُ عَمَّا يَفْعَلُ)** مضمونى اوزره بىر حكيم مطلقدر كه خىر وشىر وهر بىر فعل اىچون بىر جزا ايلامكى مقتضاي حكمتدر. نقلا جوازى: **(لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا)** بيورلمىشدر كه روز جزاده عبادنىڭ معاصىسىدىن نە صغیره ونەدە كىبىرە هېچ بىر معصىتى غادر اولماز (يوغالماز) جملىسى سانالور وحساب ايتلور صاناو وحساب ايەسە مجازات اىچون اولمىقلە صغیره اىچوندا جزانىڭ بارلىقى ثابت اولور.

(فائده ۳۰۰ ثالثه)

(كباقر مؤمنىنى ايماندىن چقارماز وكفرە ادخال ايتىمىز)

يعنى كفر وشرك كه باشقە تورلى صغائر وكباقردىن هېچ بىر معصيت مؤمنى (بعضىلارنىڭ ايماندىن چقارور دېدىكلرى كىبى) ايماندىن چقارماز و (بعضىلارنىڭ كفرە ادخال ايتەر دېدىكلرى كىبى) كفرە ادخال ايتىمىز دېمىكدۇر. زىرا كىبىرەگە مرتكب بىناڭدە مؤمن اولدىقى عقلا ونقلا ثابتدر. عقلا ثبوتى: بيان ايتلدىكى صورتلە حقيقت ايمان آنچىقى تصديق قلبىدىن عبارت بولوب عملنىڭ ايماندىن جزأ اولمىدىقى جهتلە اعمال صالحه ايماننىڭ آرتوئىنى موجب اولمىدىقى كىبى صغائر وكباقردىن عبارت بولغان اعمال قىبىحە دخى ايماننىڭ كىموتى موجب توگلدۇر. ايمىدى نرەدە قالدېكە معصيت مؤمنى بالكلية ايماندىن اخراج ايلاسون. درست شعاقر كىبىرەدىن بىر اشنى اختياريلە قىلمىق و محرماندىن بىر نرسەنى حلالگە صاناو وامور دىنبىدەدىن بىر اشنى انكار واستخفاف كىبى اشلىر شرىعتنى تىكەيدىپ اولمىقلە كىبىرەدىن عد ايتلمىكدۇرلار، اما بولاشلىر ايسە كباقرنىڭدە كىبىرەدىرلەر.

نقلا ثبوتی کتاب سنت و اجماع امت ایله ثابت در. کتاب: (و)

طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْحَابُ أَيِّنَهُمَا) آیه جلیله سید

اهل ایمانندن ایکی طائفه بری آخر یله مقاتله ایدر لر سه سز لر آنلرنک آرار لر
اصلاح اینگز دیمک معناسنده در. قتل نفس کبائر دن اولدیغی حالده مرتکب
حقننده الله تعالی مؤمن تعبیر ایلامشدر.

سنت: رسول اکرم افندیمر حضرتلری (مَا مِنْ عَبْدٍ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ مَاتَ عَلَى ذَلِكَ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ) یعنی لا اله الا الله دیمک

توحید باری و تصدیق شریعت ایله معتقد اولار ق وفات ایلاگان کمهسه البتة
جنت که کراچکدر. بیوردیغنده، اصحاب کرام دن ابوذر رضی الله عنه حضرتلری

(وَأَنْ زَنَىٰ وَإِنْ سَرَقَ) یعنی هر نه قدر زنا و سرقت کبی کبائر گه

مرتکب اولسه ده جنت که داخل اولور می؟ دیدکنده رسول اکرم حضرتلری

(وَأَنْ زَنَىٰ وَإِنْ سَرَقَ) بیورمشدر. یعنی فی قدر زنا و سرقت کبی

کبائر گه مرتکب اولسه ده عاقبت جنت که داخل اولور دیمکدر.

ایشته بو حدیث شریف ده کبائر دن اولان اشلر گه ده مرتکب اولدیغی

حالده وفات ایدر سه ده اهل ایماننک جنت که کرووی خبر بیورمشدر. دخول

جنت ایسه آنچه اهل ایمانغه مخصوص اولمقله کبائر نک مؤمننی ایمانندن
چقارما دیغینه برهان عادلدر.

اجماع: اهل قبله دن توبه سز وفات اینکان کسه لر اوزرینه کبیره فی

مرتکب اولدقلری معلوم اولسه ده جنازه نمازی قیلمق تیوشلی ایدکی زمان

سعادتنن بو کونگه قدر امت معظمه محمدیه نک اجماع و اتفاقلری ایله وقیلمقلری

ایله ثابتدر، نماز ایسه آنچه اهل ایمانغه مخصوص اولدیغندن مرتکب کبائر نک ده

اهل ایمانندن اولمقی لازم کیلور.

سوره سجده ۲۲ نجی آیه: (اَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا)

یعنی: (بر بولورمی مؤمن اولغان کیمسه برله فاسق بولوب ایمانندن چقان کیمسه) دیمکده فسق دن مراد منتهای فسق اولغان کفردر، بس ایمان ایله منصف بولغان کیمسه لر، کفر ایله منصف اولغان کیمسه لر کبی توگلدر دیمک اولور. هکذا (لَا اِيْمَانَ لِمَنْ لَا اَمَانَةَ لَهُ) کبی حدیث شریف لر تشدید

ونهید که محمولدر، شولایوق (وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا اَنْزَلَ اللهُ فَاولئك هم الكافرون) کبی آیه جلیله دخی (مَنْ تَرَكَ الصَّلٰوةَ مُتَعَمِّدًا فَقَدْ

كَفَرَ) کبی کفرنی آگلاتقان احادیث شریف لر نصوص ظاهره که مخالف اولدقلرندن تأویل ایتمولر لر یعنی ظاهرلرندن مصروف لر در. مثلا آیه جلیله ده گی (حکم) تصدیق معناسنده اولوب ایندرلمش آیتلر نی تصدیق قیلماغان کیمسه لر کافر لر در دیمک اولدیغی کبی حدیث شریف نك معناسی دخی نماز نك فرضیتنی انکار یا که استخفاف واستهزاء^۶ ایله قصد نمازنی ترک ایتموچیلر کافر لر در دیمک اولور.

(فائده رابعه)

اجل بیاننده در

اجل بر در ومقتول دخی اجلی ایله وفات ایتهر؛ زیرا الله تعالی حضرتلری (مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَاخِرُونَ) دخی (فَاِذَا جَاءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَاخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ) نصوص جلیله لر ایله آگلاتوب ازلک تقدیر وتعیین بیورلغان وقت یندیمسه اجل کوز یوموب آچه چق قدر تقدم وتأخر ایلامدیکنی بیان ایتمشدر.

دخى (قُلْ يَتُوفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ) نص جليل

ايله نصریح بيورمشدر. معناسى: (حبيبم سويلاکه روحلریگزنى آلورغه مؤک اولغان ملک الموت (یعنى عزرائیل علیه السلام) جانیزنى آلوب هیچ بریزگنى قالدريماز ديمکدر.

قاتل نفس ایچون دنياده قصاص ياکه ديتنک وجوبی و آخرتده. دخى عذاب و عقابکه مستحق اولمقى بر کسه ننگ عمرین قسارتدیقندن توگل بلکه اختیار و اراده سینی شرعا منهی اولغان فعل جانبینه صرف ایتوب جناب حقنک قتل فعلنى خلق و ایجاد بیورمسینى کاسب اولدیغى ایچونددر. مقتول ایسه همان شول وقتنده باشقه بر سبب ایله اولسه ده وفات اولور ایدى.

اما (الْصَّدَقَةُ تُرَدُّ الْبَلَاءَ وَتَزِيدُ الْعُمْرَ) وَ (صَلَّةُ الرَّحْمَنِ

تَزِيدُ فِي الْعُمْرِ) کبی بعض طاعت ایله عمرنک آرتووینی افاده ایتکان حدیث شریفلر نصوص قاطعه به معارض کلملر (انساننک ایزگولک برله یاد اولنووی عمر نانیسیندر) دیولدکی کبی زیاده لکله مقصود بحسب الخیر والبرکت ديمکدر.

یاکه بو طریقده ممکن: جناب الله ازلدن بر خیرنى اشلاگان کسه ننگ عمرى بتمش سنه اولمسینى و اشلاماگان کسه ننگ قرق سنه اولمسینى اراده قیلوب، حالبوکه الله تعالی گه معلوم اولغان بر کسه شول خیرنى اشلیه چکدر، زیرا آنک عمرىنى ازلدن بتمش سنه تقدیر و تعیین بیورمشدر. دخى اللهغه معلوم بر کسه شول خیرنى اشلامه چکدر: ارلدن آنک عمرى آکا کوره قرق سنه تقدیر ایتلمشدر بس معلوم اولدیغى صورته عمرنک آرتوب کیمو وینه بندننگ اصلا مدخلی یوقدر.

